№ 85 ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼԻ 21 1901 ՇԱԲԱԹ ԱՊՐԻԼԻ 21 № 85

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կապ գաւառի հետ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Երեւանից. Նամակ Ղարասուբազարից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակ Ֆրանսիայից.

ԿԱՊ ԳԱՒԱՌԻ ՀԵՏ

—

Մեր գաւառական թղթակիցների թիւը օրէցօր աւելանում է և մենք կարողութիւն ենք ստանում հետեւել մեր գաւառական կեանքի երեւոյթներին, մեր գաւառական քաղաքների և գիւղերի բնակիչների ցաւ ու հոգսերին: Տեղ տալով թղթակցութիւններին՝ մենք հանդէս ենք բերում մի շարք տ ե ղ ա կ ա ն խ ն դ ի ր ն ե ր, որոնց մշակումը և քննութիւնը նպաստում են գաւառի գիտակցութեան զարգանալուն և հասարակական հոսանքներ կազմվելուն:

Գաւառական խնդիրներից մի քանիսը, շնորհիւ իրանց շօշափած շահերի կարեւորութեան և մաքառող խմբերի բարոյական ոյժին, ստացան ընդհանուր նշանակութիւն և զարթեցրին հետաքրքրութիւն ընդարձակ շրջաններում: Այնպիսի հարցեր, ինչպէս են վաշխառութեան դէմ մաքառումը Ախալքալաքի գաւառում, երէցփոխական հաշւետուութեան և զեղծումների բնորոշ դէպքերը Թիֆլիսում, Ախալցխայում և ուրիշ տեղերում, քահանայական ռոճիկի սահմանելու փորձը Բաթումում, ընտրողական պայքարները Թիֆլիսում, Երեւանում և Շուշում, շնորհիւ այդ հարցերի սուր բնաւորութիւն ստանալուն, ստացել են ընդհանուր նշանակութիւն և առաջ են բերել հասարակութեան մէջ համախմբումներ այն տեղերից դուրս, ուր այդ երեւոյթները տեղի ունէին:

Մենք, անկասկած, անկարող ենք «Մշակի» էջերում զետեղել այն մանրամասն, երբեմն շատախօս բանակռիւները, որոնք ուղարկվում են մեզ գաւառում կատարվող դէպքերի և ընդհարումների վերաբերութեամբ. բայց մենք միշտ պատրաստ ենք լինել գաւառի կարիքների ամենամտերիմ արտայայտողը և ամփոփել «Մշակի» էջերում մեր երկրի առօրեայ կեանքի զարկերակի էական բաբախումները:

Մեր թղթակիցները, հաղորդելով մեզ պարբերական տեղեկութիւններ իրանց շրջապատող երեւոյթների մասին, ոչ միայն օգտակար մի գործ են կատարում այն գաւառի համար, ուր նրանք ապրում են, այլ և մեր երկրի անընդհատ ուսումնասիրութեան և ընդհանուր խնդիրների մշակութեան: Մեր թղթակիցները կապված լինելով լրագրի միջոցով միմեանց հետ, ընդհանուր ջանքերով կարող են նպաստել, որ հասատավի կեանքի և մամուլի մէջ սերտ յարաբերութիւն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Ապրիլի 15-ին

Մի շաբաթ առաջ Գեղարդից բերին մասունքը. մի երկու օր յետոյ բերին Մասիսի ստորոտից սուրբ Յակոբի աղբիւրի ջուրը, որին ընդ առաջ գնաց մինչեւ Միրի տափարակը բաւական բազմութիւն թափօրով: Ահա թէ անձրեւի կարիքը ոչ աստիճանի էր: Թողնենք ամբոխին իր հաւատալիքների մէջ: Մի կաթիլը մի ոսկի է—ահա անձրեւի արժէքը ներկայ ժամանակում ժողովրդի չափով:

Այս տարվայ ձմեռը, թէեւ երկար եւ խիստ, բայց ձիւնի կողմից հանդիսացաւ շատ ժլատ: Մեծ պասի սկզբի շաբաթներում էլ թէեւ տեղացին բաւական անձրեւներ, բայց մեծ պասի կէսից սկսեցին չոր եղանակներ եւ շարունակվում են մինչեւ այժմ: Արօտներում խոտ շատ քիչ կայ, առուները ծարաւ են, այն էլ ոչ միայն բարձրաւանդակները, այլ եւ դաշտերը—Ջրովի տեղերը, այնպէս որ Արարատեան դաշտում սովորականի պէս ոչ թէ գետերը դուրս են եկել ափերից եւ հեղեղել շրջակայքը, այլ նուազելով ցնցեղում են յունիս-յուլիսեան գետերը,—գոնէ այսպէս են պատմում տեղացիները:

Ահա այսպիսի պայմաններում երեւան է գալիս ջրի հարցը իր բարդ կերպարանքով, իր անարդար ու վէճելի կողմերով: Մի հասարակութիւն գողանում է միւսի ջուրը, մի գիւղ խլում է միւսի մասը, մի գիւղացի կտրում է միւսի ջուրը, նայած ով որ չափով «զօրբա» է գիւղական հասարակութեան մէջ: Եւ զարմանալի էլ չէ, որ մի հասարակութիւն, փոխանակ մի կամ երկու «վէքիլների», իր իրաւունքները պաշտպանելու համար ուղարկում է նոյն իսկ մի քանի տասնեակ վէքիլներ, որպէս զի բողքը աւելի շուտ լուծումն ստանայ: Չը նայած որ այդքան վէքիլները իրանց գնալ գալու, քաղաքում ապրելու եւ այլ ծախքերով մի ծանր բեռ են լինում հասարակութեան վրա, բայց ինչ արած, այդպէս են նրա համայնական կարգերը, այդպէս հարկադրում է անել նրան կեանքի եւ մահվան խնդիրը—ջրի հարցը: Եւ ահա այսպէս Էջմիածնի գաւառից, Երեւանեան նահանգի ջրերի վրա հսկող պաշտօնեային դիմելու համար, եկել էին մի գիւղի հասարակութեան կողմից տասնեակ մարդիկ. իւրաքանչիւր տուն ուղարկել էր իր մարդը: Այսպէս է համայնքից դուրս՝ քաղաքում. ապա որչափ հասարակական վէճեր, կռիւ ու մարդասպանութիւններ են լինում գիւղերում ջրի պատճառով: Ահա այսպիսի խնդիրներ զբաղեցնում են գիւղական երկրագործ դասակարգը յատկապէս երաշտ տարիներում. ջրառատ տարիներում այդ վէճերը սահմանափակվում են. այդպէս էր անցեալ 1900 թւի անձրեւային ամառը: Ծարպիկ միտքը, օգտվելով ջրի այսպիսի բարդ խնդրից, ստեղծել է իր տեսակի մէջ մի նոր առեւտուր, որը գնալով ընդհանրանում է գիւղական կեանքի մէջ. ջուրը ծախվում է փողով. սա առաջ է բերելու մի նոր չարիք, որ իր վրա ուշադրութիւն չէ դարձրել դեռ նոր լինելու պատճառով: Այս մասին մի այլ անգամ:

Ժողովրդի այսպիսի կացութեան մէջ մի երկու օր առաջ տեղաց անձրեւ մի քանի ընդհատումներով. սարահարթերում աւելի շատ տեղաց, քան թէ դաշտում. այժմ շուտ-շուտ կուտակվող ամպերը, մի փոքր մաղելուց յետոյ, ցրվում են բօլէապէս բարձրացող քամուց, թէեւ թխպոտ ամպերը օդը խոնաւ եւ սառն պահելով էլ քիչ օգտակար չեն: Շնորհիւ չորային եղանակի, օրէցօր էժանացող ցորենի գինը վերջին օրերում կանգ առաւ եւ այժմ նրա տրամադրութիւնը անհաստատ է: Մի արձրեւ եւս, եւ նա կը թուլանայ:

Ա.—Դօ

ՆԱՄԱԿ ՂԱՐԱՍՈՒԲԱԶԱՐԻՑ

—

Ապրիլի 3-ին

Ամբողջ Ղրիմի հայ-կաթօլիկների մեծագոյն մասը բնակվում էր Ղարասուբազարում, որը մի ժամանակ համարվում էր Ղրիմի հայ-կաթօլիկների հոգեւոր կենտրոն, որտեղ գտնվում էր նրանց հոգեւոր կառավարութիւնը ու նրատում էր յաջորդը. այդտեղ շինված է նրանց փառաւոր մայր եկեղեցին եւ մի ժամանակ, շնորհիւ Վեննետիկից եկած նախկին մի քանի գործունեայ ու եռանդուն վարդապետների՝ հասարակական գործերն էլ նախանձելի դրութեան մէջ էին. ժառաւանդ աչքի էր ընկնում նրանց հոգեւոր դպրոցը, որտեղ նոյն իսկ եւրոպական լեզուներ էին աւանդվում: Այժմ, դժբախտաբար պէտք է ասել, որ դրանց հետքն անգամ չը կայ: Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ յիշեալ վարդապետներից յետոյ նրանց յաջորդները (թէեւ նոյնպէս կրթված անձինք) չը կարողացան ժողովրդի վրա այնքան ազդեցութիւն ձեռք բերել. չը կարողացան ժողովրդի առաջ պահպանել իրանց նախորդների ունեցած դիրքը, այդ պատճառով էլ անկարող եղան շարունակել նրանց սկսած գործերը ու այդպիսով տեղիս հայ-կաթօլիկների հասարակական գործերը յետադիմելով հասան ներկայ ողորմելի դրութեան:

Նոյն իսկ նրանց յիշեալ բարեկարգ դպրոցը, որ ժամանակով օրինակելի էր համարվում քաղաքիս միւս դպրոցների մէջ, այժմ ողորմելի դրութեան մէջ է ինչպէս ուսումնական եւ առողջապահական, նոյնպէս եւ նիւթական կողմից, չը նայելով որ տեղիս հայ-կաթօլիկների մէջ հարուստները աւելի շատ են, քան աղքատները: Ոչ թէ միայն եւրոպական լեզուները կրճատվեցին, այլ հասարակութիւնը զրկված է նոյն իսկ մայրենի լեզուի դասաւանդութիւնից, որ մեզ ակամայ յիշեցնում է տէր-Թօդիկին: Այդ է պատճառը, որ դպրոցը միանգամայն կորցրել է իր նշանակութիւնը հասարակութեան առաջ եւ այդ է պատճառը, որ նրա աշակերտների ու աշակերտուհիների թիւը հազիւ 25-ի է հասնում: Դպրոցի ընկնելու պատճառներից մէկն էլ այն է, որ նա մնացել է առանց հոգաբարձութեան. նախկին հոգաբարձութիւնը կամեցել է բարեկարգել դպրոցը եւ նրա համար նոր դասատուներ հրաւիրել,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

—

Պարիզ, ապրիլ 19-ին

Կէս օրը մօտ է, երբ յանկարծ կը յիշեմ թէ օր. Վէրայի դատավարութիւնն է, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր: Անմիջապէս կը վազեմ արդարութեան պալատը: Բայց ժամծում մը զիս կը նեղէ. «արդեօք կարելի պիտի ըլլայ մուտք գտնել դատարանը»: Արդարեւ օր. Վէրայի դատը կը խոստանայ ըլլալ իբրեւ ամենայն հետաքրքիրներէն, ամենէն հուզակալորներէն: Պարիզի թերթերը օր առաջ զայն ծանուցին մեծադղորդ, ու ամեն մարդ կանուխէն իր պատրաստութիւններն ըրած է ներկայ գտնուելու համար անոր: Օր առաջ ես ալ ջանացի դատական մամուլի տոմս մը ձեռք ձգել, բայց այդ բանը ինծի չը յաջողուեցաւ:

—Խորհեցէք անգամ մը, սիրելի պարոն, ըսաւ ինծի Պարիզի մամուլին ընդհանուր քարտուղարը, խորհեցէք անգամ մը որ հազիւ 60 տոմս ունինք ամբողջ աշխարհի մամուլին ներկայացուցիչներուն համար Պարիզի ու գաւառական մամուլին ներկայացուցիչներն ալ մէջ առնելով: Ամբողջ ռուսական մամուլին տրամադրութեան տակ հազիւ երեք տոմս կրցանք դնել. այս պահուն ձեր պաշտօնակիցներէն շատերը եկան, բայց ինչպէս ձեզ, նոյնպէս զանոնք չը կրցանք գոհացնել. նոյն իսկ Պարիզի շատ մը կարեւոր թերթեր առանց տոմսի թողուցին: Այս պայմաններուն մէջ կը տեսնէք թէ, պարոն, մեզի անկարելի պիտի ըլլայ, հակառակ մեր մեծ ցաւին՝ ձեզ գոհացնել...

Արդարութեան պալատի գալըրին լիք լեցուն է բազմութեամբ: Ահագին թուով մարդիկ ալ դուրսը փողոցը պալատին դրան առջեւ առտուան ժամը 7-էն ի վեր կը սպասեն:

Միմիայն ժողովուրդին յատկացուած մասին մէջ տեղ ունենալն է: Երեք ոստիկաններ անոր մուտքը կարգելեն: Պալատին զինուորական հրամանատարը, դատասրահին առաջնորդող սանդուղներուն վրա կեցած՝ ներս մտնողներու տոմսերը կը քննէ: Իրեն կը մօտենամ ու այցաքարտս երկարելով կը խնդրեմ, որ թոյլ տայ ինծի ներս մտնել: Ձեռքը բռնած թուղթի մը վրա հայուածք մը նետելով՝

—Պարոն, ցանկին մէջ ձեր ներկայացուցած լրագրին անունը չը կայ. չը պիտի կրնամ ձեզի թոյլ տալ: Առտուն կանուխ դուրսը սպասողներուն անիրաւութիւն պիտի ըլլայ: Անոնք ամենքը ներս մտնելէ ետք, երբ տեղ ըլլայ, կը ձգեմ ձեզ:

—Պարոն հրամանատար, այսօր առտուն միայն հասայ Պարիզ, ու այս պատճառաւ է որ չը կրցայ մամուլի տոմս ունենալ. անշուշտ անիրաւութիւն մը պիտի ըլլայ ժամերով սպասողին տեղը յափշտակել, բայց կը յուսամ թէ պիտի հաճիք պաշտօնիս կատարումին զոհել պարզ հետաքրքրութեան մը գոհացումը:

Մարդուկը ալ չըընդդիմացաւ ու հաճոյակատար տարտամ ժպիտով մը.

—Անցէք, պատասխանեց:

Ոչ շատ ընդարձակ, երկայնկէկ սրահ մը, որուն ճակատը Խաչելութեան պատկերի մը մէջ դժգոյն ու նիհար Յիսուս մը կը զալարուի: Սրահին ձախ պատին մէջ, պզտիկ պատուանդանի մը վրա՝ հանրապետութեան ձեռարձանը կը հանգչի: Աջ կողմի որմին վրա բարձրերէն բացուած շարք մը լուսամուտներ կէս լոյս մը կանցնեն ներս դահլիճին մէջ՝ որ գոց գոյնով ներկուած՝ խիստ ու դաժան տպաւորութիւն մը կուտայ:

Դահլիճը լեցուած է երկսեռ բազմութիւնով մը, ուր կիները մեծամասնութիւն կը կազմեն: Աստուած իմ, ո՜վ պիտի ազատէ մեզ սա պարիզուհիներու կատաղի հետաքրքրութենէն: Ամեն առիթ լաւ է իրենց արդ ու զարդը ցուցադրելու, իրենց պերճանքը փռելու ամենուն առջեւ: Կան որ նոյն իսկ չեն մոռցած իրենց հեռադիտակը առնել: Հոգմահարնները ալ եւ էջը, չոքին ազդեցութեան տակ արձակուած խեղդուկ հառաչանքները՝ ինքզինքդ թատրոնի մը մէջ կարծել պիտի տային, եթէ անկիւն մը կծկտած ցաւէն խելայեղ խեղճ դժբաղդ աղջկան մը խշխշացնող ուրուականը ձեր ուղեղը չը չարչրկէր ամեն վայրկեան:

Կէս օրը քառորդ անցած է, երբ Պօնսէ նախագահը իր երկու օգնականներով ներս կը մտնէ սրահէն: Իրեն կը հետեւին ընդհանուր դատախազը պ. Պօդէ, տասներկու երդուեալ դատաւորները ու ամբաստանեալը, օր. Վէրա Ժիլօ, ընկերացած երեք պահապան զինուորէ:

Օր. Վէրա Ժիլօ շատ պարզօրէն հագուած է: Իր խոպոպ ու առատ մազերուն վրա կը հանգչի սեւ յարդէ գլխարկ մը սեւ ժապաւէնի քանի մը կտորներով զարդարուած: Սեւ ժաքէթ մը սուգի շրջազգեստի մը վրա:

Դատավարութիւնը կը սկսի ամբաստանագրին ընթերցումովը, որ աւելորդ կը համարիմ կրկնել, քանի որ գործին հանգամանքները ծանօթ են ընթերցողին:

Վէրա Ժիլօ, ամբաստանագրին ընթերցումին ամբողջ տեւողութեան մէջ, իր յուզումը կը զսպէ ու հետզհետէ կը վարժուի միջավայրին դմնդակութեան: Նայուածքովս ուշադրութեամբ կը հետեւիմ իր դիմագծին փոփոխութիւններուն: Ամբաստանագրին մէջ Ջէլենինայի մասին եղած ամեն ակնարկութեան, դէմքին ջիղերը ուժգնօրէն կը պրկուին, բիբերը կը լայնանան ու որպէս զի խեղդէ ներքին փոթորիկը՝ շրթունքը կը խածնէ յուսահատօրէն: Դէմքը դժգոյն է, հիւանդագին, անհելի դժգունութիւնով մը, զոր իր սուգի զգեստները աւելի կը շեշտեն:

Օր. Վէրա գեղեցիկ չէ, ոչ գեղեցիկ չէ, ու նոյն իսկ առաջին տպաւորութիւնը եթէ ոչ անախորժ՝ գէթ շատ չփոթ է իր ամբողջութեան մէջ: Ջինքը շատ մօտէն դիտելու է առնոր դէմքին հրապոյրը մանրամասնելու համար: Դէպի դուրս կարկառուն ճակտին ու կզակին մէջտեղ, բերնին նուրբ ու թնթեւ գիծը կը բացուի ու աչուըները՝ անսահման տրտմութեան մը մէջ ընկղմած սեւ, չարժուն, խոշոր աչուըները՝ իր դիմագծին կուտան վրդովող անձկութիւն մը:

Ու հարցաքննութիւնն է որ կը սկսի: Նուաստացնող հարցաքննութիւն, քանի որ նախագահը իր հարցումներուն ինք անձամբ կը պատասխանէ, օր. Վէրա Ժիլօ չուզելով պատասխանել կամ միավանկներով յաճախ պատասխանելով: Պ. Պօնսէ արտակարգ, գրեթէ հայրական բարութիւն մը դրաւ իր հարցուփոր-

բայց, չը կարողանալով իրագործել իր մտադրութիւնը տեղիս վարդապետի ընդդիմանալու պատճառով, հրաժարվել է իր պաշտօնից—եւ դպրոցը մնացել է անտէր։

Մենք յոյս ունենք, որ տեղիս հայ-կաթօլիկ երիտասարդները իրանց սրտին այնքան մօտ կընդունեն հասարակական շահերը եւ մանաւանդ դպրոցական գործը, մանուկ սերնդի կրթութեան գործը, որ մոռանալով անձնական հաշիւները կը միանան ու ձեռք ձեռքի տուած կը գործեն՝ հասարակական հիմնարկութիւնները բարեկարգելու համար։

Հայ-Կաթօլիկ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, ապրիլի 19-ին

«Մշակի» № 50-ում «Ուսանողներ» ստորագրութեամբ մի նամակ է տպված, որ իբր թէ ներկայացնում է տիկ. Դիւլպէնճիի, պ. Ե. Թաղիանոսեանի եւ ուրիշների գործի համար ընտրված միջնորդ դատարանի «բառացի» վճիռը։ Հարկաւոր եմ համարում յայտնել, որ «Մշակում» տպված է ոչ թէ միջնորդ դատարանի «բառացի» վճիռը, ինչպէս գրում են պ. պ. «ուսանողները», այլ միմիայն այդ վճռի մի կէտը։

Վճիռը կայացած է վեց հատ հաւասարապէս կարեւոր կէտերից, մինչդեռ «Մշակում» տըպված է այդ վճռի 5-րդ կէտը եւ պ. Էյրամեանի ու իմ առանձին կարծիքները այդ կէտի վերաբերմամբ։ Եթէ պէտք էր կէտերից ընտրութիւն անել, ինչու պ.պ. «ուսանողները» չեն բերել, օրինակ, առաջին կէտը, իմ առանձին կարծիքն էլ հետը, ուր ես, միւս դատաւորների կարծիքի հակառակ, ընդունում եմ, որ 1898 թւի հայկական երեկոյթի եկամուտի հաշւի մէջ պակաս կայ։ Եւ առհասարակ ինչու չեն տպել վճիռը ամբողջապէս եւ յիրաւի «բառացի»։ Ինձ այդ անհրաժեշտ է թւում հէնց «Մշակի» ընթերցողների շահի տեսակէտից, որոնց չը պէտք է սխալանքի մէջ գցել, քանի որ փաստը մասամբ հաղորդելը, իսկապէս, կը նշանակէ աղաւաղել փաստը,—ուստի ես առաջ եմ բերում այստեղ ամբողջ վճիռը, բացի այն կէտից, որ արդէն տպված է «Մըշակում»։

Վճռի 1 կէտը։ Ներկայացված թղթերի եւ վկաների ցուցմունքների հիման վրա դատարանը հնարաւոր չէ գտնում հաստատված համարել այն փաստը, թէ պակասորդ կայ 1898 թ. երեկոյթից մնացած փողերում։

Իմ առանձին կարծիքը։ Որովհետեւ դատարանին ներկայացված թղթերից եւ վկաների տուած ցուցմունքներից մի քանիսը թոյլ են տալիս մօտաւորապէս հաստատել պակասորդի փաստը, ես բարոյական պարտականութիւն եմ համարում ինձ համար առանձին կարծիքի մնալ։

3 կէտը։ Դատարանը ապացուցված չէ համարում, իբր թէ 1898 թւի երեկոյթի ժամանակ տիկին Դիւլբէնճիին նախազգուշացրել էին, որ թոյլ չը տայ կրկին վաճառել արդէն ծախված տոմսակները։

Իմ առանձին կարծիքը։ Չեմ կարող համաձայնել այս կէտի հետ, քանի որ այս կէտը կազմելիս պատշաճաւոր ուշադրութիւն չը դարձվեց տոմսակային յանձնաժողովի նախագահի ցուցմունքի վրա։

4 կէտը։ Մեղադրող պ. Թաղիանոսեանի ասածը, թէ երեկոյթի սկզբին պատրաստված կային բաւականաչափ թւով տոմսակներ վրաները կպցրած մարկաներով, դատարանը հերքված է համարում վկաների ցուցմունքներով. ուստի եւ կատարելապէս հաւատալի է տիկին Դիւլպէնճիի ասածը, թէ տոմսակների կրկնավաճառումը տեղի է ունեցել այն հանգամանքի շնորհիւ, որ երբ հասարակութիւնը անակնկալ բազմութեամբ եկել է, պատրաստ չեն եղել բաւականաչափ տոմսակներ, մի բան, որ հաստատվում է եւ վկաների ցուցմունքներով։

Իմ առանձին կարծիքը։ Չեմ կարող համաձայնել այս կէտի հետ, որովհետեւ պէտք եղած ուշադրութիւնը չը դարձվեց երկու վկաների ցուցմունքների վրա։ Ապացուցված չեմ համարում այն փաստը, իբր թէ տոմսակների կրկնավաճառման պատճառը տոմսակների թւի պակասութիւնն է եղել,—քանի որ գործի ընթացքից չէ երեւում, թէ այն վկաները, որոնք նստած են եղել կասսայի մօտ, եւ ինքը տիկ. Դիւլպէնճին դիմել են գլխաւոր կասսիրին, տոմսակներ պահանջելով։

6 կէտը։ Քանի որ ապացուցված չէ, թէ տիկին Դիւլպէնճի յանցանք է կատարել, ինքն ըստ ինքեան հերքվում է եւ այն մեղադրանքը իբր թէ պ.պ. Աջէմեան եւ Օհանջանեան թագցրել են յանցանքը եւ թոյլ են տուել, որ նա կատարվի։

Իմ առանձին կարծիքը։ Քանի որ ինձ համար ապացուցված չէ ոչ յանցանքի չը կատարված լինելը, ոչ էլ այն, թէ նա կատարվել է, ես անհնար եմ համարում ստորագրել այս կէտին։

Վճռի 5-րդ կէտը արդէն տպվել է «Մշակում»։ Իսկ 2-րդ կէտը,—միակը, որին ես հնարաւոր համարեցի ստորագրել,—հետեւեալ բովանդակութիւնն ունի,—«դատարանը չէ ընդունում, թէ մեղադրեալները փախուստ են տուել դատից այն ժամանակից ի վեր, երբ լուրեր են ծագել, թէ գողութիւններ են կատարվել 1898 թւի երեկոյթի միջոցին»։

Վ. Լունկևիչ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի, ապրիլի 19-ին, կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ կայացաւ մամուլի ներկայացուցիչներից կազմված յանձնաժողովի նիստը, որին հրաւիրված էին տըպագրական, վիմագրական եւ լուսանկարչական արհեստի ներկայացուցիչներ։ Ժողովականներն եկան այն եզրակացութեան, որ յատուկ պավիլիոնի շինութիւնը կը պահանջէ մօտաւորապէս 2,500 րուբլի գումար, որ եւ պէտք է հոգացվի մասնակցողների կողմից։ Ճարտարապետ Տէր-Սարգսեան պատրաստել էր պավիլիոնի յատակագիծը եւ նախահաշիւը։ Բոլոր ժողոված տեղեկութիւնները պէտք է ներկայացվեն մամուլի գործողների ընդհանուր ժողովին, որ տեղի կունենայ երկուշաբթի օր, ցերեկվայ ժամի 11-ին, կովկասեան Գիւղատընտեսական ընկերութեան դահլիճում։

—

«С. П. Вѣд.» լրագրի խմբագիր իշխան Ուխտոմսկի 1900 թւին դատաստանական գործ էր սկսել «Кавказъ»-ի նախկին խմբագիր Վէլիչկոյի դէմ եւ մեղադրում էր նրան զրպարտութեան մէջ։ Իշխան Ուխտոմսկի եւ պ. Վէլիչկո մօտ օրերս հրաւիրվեցին Պետերբուրգի չորրորդ մասի դատաստանական քննիչի մօտ, որը առաջարկեց նրանց հաշտվել, բայց հաշտութիւնը չը կայացաւ, ուստի եւ գործին օրինական ընթացք տրվեց։

—

Ապրիլի 16-ին Մօսկվայի համալսարանում սկսեց իր զբաղմունքները իրաւաբանական քննական մասնաժողովը, որի առաջ քննութեան ենթարկվելու ցանկութիւն են յայտնել 363 ուսանողներ։

—

«Рус. Вѣд.» լրագրում կարդում ենք. «Վ. Ի. Գէրիէ, Ս. Ե. Սակօվ, Վ. Ա. Սօկոլօվ եւ Կ. Բ. Կուսիկեան, ի նկատի ունենալով կազմել մի ժողովածու՝ նուիրված Լազարեան ճեմարանի նախկին դիրեկտոր Գ. Ի. Քանանեանի գործունէութեան, խոնարհաբար խնդրում են հանգուցեալի բարեկամներին, ծառայակիցներին եւ աշակերտներին աջակցել մտադրված հրատարակութեան՝ ուղարկելով համապատասխան նիւթեր (օրինակ, յիշողութիւններ Քանանեանի մասին, նրա նամակները եւ այլն)։ Ամբողջ արդիւնքը, որ կը ստացվի ժողովածուի վաճառումից, կը յատկացվի այն դրամագլխին, որ կազմված է Քանանեանի ծառայակիցների միջոցով եւ որի տոկոսով պէտք է յանուն Քանանեանի ուսեալ մեդալ տրվի արեւելագիտութեան վերաբերեալ ամենալաւ գրուածքի համար։ Այն անձինք, որոնք կը ցանկան յարգել հանգուցեալ Քանանեանի յիշատակը՝ մասնակցելով ժողովածուին, հրաւիրվում են ուղարկել իրանց ձեռագիրները ոչ ուշ քան այս 1901 թւի սեպտեմբերի 1-ը Լազարեան ճեմարան (Москва, Армянскій переулокъ), Վիկտոր Ալէքսանդրովիչ Սօկոլօվին։ Եթէ հեղինակները ցանկանան, նրանց ուղարկած ձեռագիրները կը վերադարձվեն իրանց, որի համար խնդրվում է կցել գրութեանը հեղինակների ճիշդ եւ մանրամասն հասցէները»։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, թէ Պետերբուրգի առեւտրականների շրջանում շատ են խօսում Պետերբուրգի Միջազգային առեւտրական բանկի բաժնետէրերի վերջին ժողովի մասին, որի ժամանակ պարզվեց, որ բանկը անցեալ տարվայ ընթացքում ունեցել է մէկ ու կէս միլիօն րուբլու վնաս։ Բաժնետէրերը մատնացոյց էին լինում այն հանգամանքի վրա, որ բանկի վարչութիւնը պարապում է անհամապատասխան սպեկուլեացիաներով եւ գնում է փքուն արժէթղթեր։ Բաժնետէրերից մի քանիսը առաջարկեցին դիմել ֆինանսների մինիստրին եւ խնդրել, որ մինիստրութիւնը քննութիւն նշանակէ բանկի գործերի վրա։ «Հետաքրքրականն այն է,—նկատում է այս առիթով «Рус. Вѣд.» լրագիրը,—որ վարչութեան անդամները, որոնց գլուխ է կանգնած յայտնի ֆինանսիստ պ. Ռօտշտէյն, նրանց ուղղած բոլոր հարցերի եւ մեղադրանքների դէմ ոչինչ չը պատասխանեցին ժողովին։ Ի միջի այլոց պարզվեց, որ բանկի՝ արտասահմանից հրաւիրված դիրեկտորներից մէկը ստանում է տարեկան 70,000 րուբլի»։

—

Կառավարչական կարգադրութիւնների եւ օրէնսդրութիւնների ժողովածուի մէջ հրատարակված է, որ առաջիկայ 1902 թւականից խմիչքեղէնի արքունական մենավաճառը մտցնըվում է, ի միջի այլոց, եւ Դաղստանի շրջանում։

—

Պետերբուրգում հիմնվում է գիւղատնտեսական սինդիկատ, որի նպատակն է ռուսաց գիւղատնտեսներին միջոց տալ ուղղակի յարաբերութիւններ հաստատել Եւրոպայի ամենախոշոր շուկաների հետ։

—

Մօսկվայի քաղաքային վարչութիւնը կազմել է այն նուիրատուութիւնների հաշիւը, որոնք 1900 թւականի ընթացքում ստացվել են զանազան անձերից յօգուտ Մօսկվա քաղաքի։ Այդ հաշւից երեւում է, որ մի տարվայ մէջ միայն Մօսկվան ստացել է 2,818,362 րուբլու մի ահագին գումար, որից 1,879,000 րուբլի նուիրել է Ա. Կ. Մեդվէդնիկօվան, Կ. եւ Ի. Բախմները—400,000 րուբլի, Վ. եւ Ա. Բախրուշինները—350,000 րուբլի եւ բժիշկ Լիւբիմօվ—108,000 րուբլի։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը հերթական հարց է դարձրել միջնակարգ եւ ստորին տեխնիկական ուսումնարանների վերակազմութեան խնդիրը եւ սկսել է քննել մինիստրութեան կենտրոնական հաստատութեան մէջ մշակած ծրագիրը տեխնիկական միջնակարգ կրթութիւնը բարեփոխելու վերաբերմամբ։ Այդ նախագծով մտադրութիւն կայ հիմնել երկու, բոլորովին նոր տիպի տեխնիկական ուսումնարաններ։ Սրանցից առաջինը պէտք է լինի չորս դասարանեան ուսումնարան, ուր կարող են ընդունվել քաղաքային դպրոցներն աւարտած աշակերտները։ Տեխնիկական դպրոցի այս տիպը պէտք է փոխարինէ այժմեան ստորին եւ միջնակարգ տեխնիկական ուսումնարանները եւ պատրաստէ իր սաներին բացառապէս գործնական նպատակների համար։ Երկրորդ տիպին համաձայն հիմնված դպրոցները կը լինեն իսկապէս արդիւնագործական-բէալական ուսումնարաններ, բոլորովին ինքնուրոյն, ընդհանուր կրթական եւ գործնական գիտութիւնների ութամեայ դասընթացքով։ Արդիւնագործական-բէալական ուսումնարանների սաները կը ստա-

---

ձելու եղանակին մէջ։ Նախագահ Պօնսէ աւելի միջակ ցանկութիւն ու ջանք ցոյց տուաւ ճշմարտութիւնը, ամբողջ ճշմարտութիւնը մէջտեղ հանելու գործին մէջ։ Ու թերեւս այս պատճառաւ է, որ 7 ժամերու դատավարութենէ մը ետք մենք պիտի մնանք այն տեղը, ուր կը գտնուէինք դատէն առաջ. այսինքն անթափանցելի խաւարի մը մէջ, խորհրդաւոր հանելուկի մը առջեւ։ Ինչպէս նախաքննութիւնը՝ նոյնպէս այս հրապարակային դատավարութիւնը անկարող եղաւ Վէրա Ժիլօյէն խլելու իր գաղտնիքը, զոր մինչեւ վերջը յամառեցաւ իրեն պահել, թերեւս մոռնալով որ, ինչ որ ալ ըլլար, բարոյական պարտք մը ունէր մեզ՝ իր արիւնոտ դրամին անհանգիստ ու խռովուած հանդիսատեսներս՝ մի անգամ ընդ միշտ ազատելու այն մղձաւանջէն, ուր խոր աստուածեց։ Այդ բացատրութիւնը պարտ էր տալ ոչ միայն անոր համար, որ ճշմարտութեան շահը ամեն հաշիւներէ վեր է, այլ անոր համար մանաւանդ, որ խեղճ, անմեղ, անուշ աղջկան մը արիւնը, անշունչ դիակը զետեղուած էր իր ու ճշմարտութեան մէջտեղ ու Վէրա Ժիլօ երկու անգամ պարտաւորութիւն ունէր պարկեշտ, յարգուած դիմակները պատռելու։ Ինձի համար, այս անմոռանալի օրէն յետոյ, վստահութիւն մը պիտի ըլլար քար նետել պ. Դէշանէլի, որուն անմեղութիւնը մարդկայնօրէն կարելի եղած չափով հաստատուեցաւ։ Ինձի համար բացարձակ անկարելի է պ. Դէշանէլի այս խնդրին մէջ ունեցած անմեղութեան մասին կասկած ունենալ, քանի որ ինքը, Վէրա Ժիլօ, երկու անգամ, իր նստած տեղէն ոտքի ելլելով, բարձրաձայն, լալագին ներողութիւն խնդրեց պ. Դէշանէլէ իր սխալումին համար, ու իր չէշտը այնքան ինքնաբուխ եւ այնքան անկեղծ էր, որ կեղծիքի ամեն մտածում կը հեռացնէր։ Իսկ եթէ հակառակ այս ամենուն, Վէրա Ժիլօ պարզ կատակերգութիւն մը խաղաց, աւելի գէշ իրեն։ Պ. Դեշանէլ կրնայ անպիտանին մէկն ըլլալ, բայց այս խնդրին մէջ բոլորովին անմեղ կերեւի. ու եթէ վայրկեան մը իր վրա տարակոյսը կրցաւ հանդչիլ, յանցանքը ֆրանսական արդարութեանն է, որ կարգ մը անկանոնութիւններէ չը խուսափեցաւ։ Պ. Դէշանէլի միմիակ դժբաղդութիւնը՝ Պօլ Դէշանէլի պէս զաւակ մը ունենալն է, որուն հոգիին պզտիկութիւնն ու խղճմտանքին աղտոտութիւնը մազ մնաց իր հօրը անպատուել տար։

Նախագահը անուշութեամբ Վէրա Ժիլօյի կը հարցնէ իր անունը, իր տարիքը, իր բնակարանը։ Վէրա Ժիլօ, առանց պատասխանելու, թաշկինակը բերնին կը մօտեցնէ ու կը սկսի բարձրաձայն հեծկլտալ։ Քովը գտնվող պահապան զինուորէ մը խմելիք կը պահանջէ հանդարտելու համար ու թիթեղէ ամանով մը իրեն կը ներկայացնեն զօրացուցիչ ըմպելիք։ Երբ կը պատրաստուի ոտքի ելլել նախագահին հարցումներուն պատասխանելու, պ. Պօնսէ՝

—Նստած մնացէք, կըսէ իրեն, եթէ անհանգիստ էք։ Եւ որովհետեւ օր. Վէրա շատ քիչ կը պատասխանէ նախագահին՝ այս վերջինը կը շարունակէ իր հարց ու փորձը մենախօսութեան ձեւով։

—Ե՞րբ ճանչցաք օր. Ջելէնինան։

Վէրա Ժիլօ նորէն յուզումը չը կրնար զսպել ու նորէն հեծկլտանքները կը պայթին դահլիճին լռութեան մէջ. ըմպելիքէն ումպ մը խմելէն ետք.

—Տարի մըն է որ Ջելէնինան կը ճանչնամ, կը պատասխանէ ցած ու դողդոջուն ձայնով։ Անիկա Լօզանի մէջ կուսանէր, երբ Ժընէվ եկաւ՝ իրարու ծանօթացանք ու ան ատեն ես թողուցի փիլիսոփայութեան ուսումը։

Երբ նախագահը՝ նախատինքի խնդիրը կը շօշափէ իր հարցաքննութեան մէջ, օր. Վէրա Ժիլօ կը լռէ։

—Եւ սակայն, կըսէ պ. Պօնսէ, պէտք է որ խօսիք. երբ մարդ իր ձեռքովը իր վրէժը կը լուծէ, պարտականութիւն ունի բացատրութիւն տալու իր արարքին մասին։ Կրնա՞ք պ.պ. երդուեալ դատաւորներուն համառօտ կերպով ցուցադրել այն պատասխանները, զոր դատէն առաջ, նախաքննութեան ատեն, հարցաքննիչ դատաւորին ըրիք։

Վէրա Ժիլօ լսելով, նախագահն է որ կը շարունակէ.

—Ահաւասիկ քանի մը բառերով ինչ որ ըրիք.

«Անցեալ տարի, յունիս ամսուն վերջի կէսին, ձեր բարեկամուհիին՝ Ջելէնինայի հետ դէպի Վալէ մեկնելէ առաջ, նախատինքի մը զոհը եղած էք Ժընէվի մէջ։ Նախատինքը որոշ խօսքերով չէր։ Հեղինակը շատ կը նմանէր պ. Դէշանէլի, բայց պ. Դէշանէլէն աւելի երիտասարդ էր, աւելի կորովի ու աւելի զօրաւոր։ Աւելցուցած էիք նաեւ թէ կատարելապէս ստոյգ կրնայիք ըլլալ, եթէ պ. Դէշանէլի ձեռքերը տեսնէիք։ «Եթէ պ. Դէշանէլի, ըսած էք, ձեռքը այս կամ այն կերպ էր, տարակոյս չը կայ, որ սխալած եմ»։

—Ի՞նչ էր այս մասնաւոր հանգամանքը։

Վ. Ժ.—Մատին մէկը կարճ, հաշմուածի պէս էր։

Ն.—Ո՞ր մատը։

Վ. Ժ.—Այն մատը, ուր հարսնեկան մատանին կը կրեն։

Ն.—Մատնեմատը. ո՞ր ձեռքին։

Վ. Ժ.—Ձախ ձեռքին։

Ն.—Ի՞նչպէս հաշմուած էր։

Վ. Ժ.—Մատի ոսկորներէն մէկը երկուքը կը պակսէին։

Ն.—Ասիկ է, որ համոզում գոյացուցած էք, թէ նախատինքին հեղինակը պ. Դէշանէլը չէ։ Երբեք բռնաբարութիւն բառը չէք արտասանած, այլ միշտ նախատինք բառը՝ որ աւելի ընդհանուր նշանակութիւն ունի։ Նախատել կարելի է մէկը խօսքով, չարժուածքով, գործերով։ Կուզէք երդուեալներուն ըսել, թէ ինչին մէջ կը կայանար այդ նախատինքը։ Եթէ հասարակութեան առջեւ չէք ուզեր խօսել, կրնանք ձեզ մասնաւոր ընել ամենաբացարձակ գաղտնիքով։ Սրահին մէջ կը պահենք միայն ձեր փաստաբանը, երդուեալ դատաւորները։ Գիտէք թէ անպատւութիւն չը կրնար ըլլալ այնպիսի գործի մը մէջ, որուն մարդ հաճած չէ։ Կուզէք խօսիլ։

Վ. Ժ.—Ոչ, չեմ կրնար խօսիլ։

Ն.—Ինչու։

Վ. Ժ.—Պատճառներ կան։

Ն.—Ի՞նչ են այդ պատճառները։

Վ. Ժ.—Չեմ կրնար ըսել։

Ն. (անհանգստութեամբ).—Բայց խելքներդ գլուխնիդ ժողովեցէք. հասարակութեան մէկ մասին մէջ այնպէս կը խորհին, թէ կատակերգութիւն մըն է, զոր կը խաղանք ամենքս ալ ու կուզենք ճշմարտութիւնը թագցնել։ Արդարութեան անունով կը խնդրեմ, որ ճշմարտութիւնը ըսէք դատաւորներուն։

(Կը շարունակվի)

նան լուրջ տեխնիկական պատրաստութիւն եւ մի եւ նոյն ժամանակ բաւարար ընդհանուր կրթութիւն։ Մինիստրութեան նախագծով՝ այսպիսի դպրոցներում աւարտածները, ըստ իրանց ցանկութեան, կամ կարող են անմիջապէս մտնել կեանքի ասպարէզը գործնական պարապմունքներով զբաղվելու, կամ կարող են մտնել բարձրագոյն մասնագիտական ուսումնարանները շարունակելու իրանց ուսումը։

—

1901 թւականի ընթացքում Պետերբուրգի կանանց բարձրագոյն կուրսերում ուսանում էին 993 ուսանողուհիներ. նրանցից 678 այցելում էին պատմական—լեզուագիտական բաժանմունքը, իսկ 315-ը—ֆիզիկօ-մաթեմատիկական բաժանմունքը։ 993 ուսանողուհիներից 955 հոգին օրիորդներ են, 38-ը ամուսնացած կանայք (15-ը ուսանողների կանայք)։ Ըստ դաւանութեան ուսանողուհիները բաժանվում էին այսպէս.—898 յունադաւաններ, 32-ը—բողոքականներ, 30-ը—մովսիսականներ, 19-ը կաթօլիկներ, 7-ը—հայ լուսաւորչականներ, 1-ը—կարաիմ եւ այլն։ Հասակի կողմից 477-ը 15—20 տարեկան են, 442-ը—20—25 տարեկան եւ 74-ը 25—32 տարեկան։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Թեմական դպրոցում քննութիւնները սկսվել են եւ տեւելու են մինչեւ մայիսի 24-ը։ Առ այժմ միայն վեցերորդ դասարանի քննութիւններն են սկսվել, իսկ միւս դասարանների քննութիւնները կը սկսվեն մօտաւորապէս մայիսի 10-ից»։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Ապրիլի 15-ին այստեղի թատերասէրների խումբը Ախալքալաքի ծխական դպրոցի չքաւոր աշակերտների օգտին ներկայացրեց Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ» պիէսը։ Ցարմար պիէս չը լինելու պատճառով, երրորդ անգամն էր, որ այդ գրուածքը ներկայացվում էր մեր բեմի վրա։ Դահլիճը կիսով չափ լիքն էր հասարակութեամբ»։

—

ԳԵՏԱԲԷԳԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս դաշտերն ու ձորերը տառապում էին սաստիկ երաշտից։ «Երկինքը կապվել է», լսվում էր յուսահատ գիւղացիներից։ Սակայն, ամսիս 12-ին, երկարատեւ քամիներից յետոյ, բարեբաղդաբար, երկինքը ծածկվեց թանձր ամպերով եւ տեղաց յորդ անձրեւ, անհուն ուրախութիւն պատճառելով ամենքին։ Այստեղ համարեա ամեն օր անձրեւ է տեղում։ Գիւղացիների յոյսերը մեծ են։ Ցանքս սպասվում է սովորականից շատ առատ»։

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ գիւղից (Գորու գաւառ) մեզ գրում են. «Մեր հարեւան Կաւթիսխեվ գիւղից մի քանի մարդիկ Գորի գնացին յաջորդի մօտ իրանց ծխատէր քահանայի դէմ բողոքելու։ Զարմանալի է, որ մեր հոգեւոր իշխանութիւնը չը կարողացաւ վերջ դնել կաւթիսխեվցիների գանգատներին»։

—

ՂԱՄԱՐԼՈՒ գիւղից մեզ գրում են. «Գինու գործածութիւնը մեզանում տարածված է մեծ չափով. բաժակների փոխարէն «քեասաներ» են գործածվում։ Արբեցողութիւնից առաջանում են կռիւներ։ Այսպէս, մեզանից մէկ վերստ հեռու, Իւվա գիւղում, մեռելոց օրը հանգստարանից դառնալիս, ճանապարհին մի մարդ երկու հոգով մօտենում է իր փեսային, գինի է պահանջում. մէկ մէկ բաժակ խմելուց յետոյ, փեսան ընդդիմանում է այլ եւս գինի տալու, տեսնելով, որ իր աները հարբած է. աները հայհոյում է իր փեսային, որից յետոյ փայտերով կռւում են. աներոջ գլուխն է ջարդվում, փեսայի քիթը. աները գալիս է տանուտէրի մօտ գանգատվելու։ Մինչ տանուտէրը պատրաստվում էր գնալու եւ գործը տեղն ու տեղը քննելու, նոյն գիւղից գալիս է գանգատաւորների մի ուրիշ խումբ. մեռելոց տօնի նախընթաց օրը մի մարդ եկեղեցու բակում պահանջում է իր պարտատէրից 5 ր. եւ սպառնում է, որ նոյն րոպէին վճարէ. երբ գոհացում չէ ստանում, սկսում է անխնայ ծեծել. այսպէս թշնամացած, միւս օրը հանգստարանից դառնալիս երկու կողմի բարեկամները (ամեն կողմից 80-ից աւելի) միմեանց հայհոյելով գիւղ են հասնում եւ սկսում են հրացաններով կռուել. 50-ից աւելի գնդակներ են արձակում, բայց ոչ մի մարդ չէ վնասվում, միայն մի շուն է սատկում, գնդակը ծակում է բակի դուռը եւ շանն է կրպչում։ Առաջին կռւողները հաշտվեցին։ Նոյն օրը նոյն Իւվա գիւղում մի 8 տարեկան տղայ խաղում է հրացանի հետ. հրացանը արձակվելով կպչում է տղային ու սպանում»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Մարտի չորային օրերին յաջորդեցին ապրիլի անձրեւային եղանակներ։ Այժմ օր չէ անցնում, որ այստեղ անձրեւ չը գայ։ Ցանքսերը փրկվեցին կորստից։ Շրջակայ գիւղերից մխիթարական լուրեր ենք ստանում, ամեն տեղ փրկարար անձրեւներ են գալիս եւ արդէն կորստի մատնված ցանքսերը սկսել են զուարթանալ եւ աճել»։

—

ՇՆՈՂ գիւղից մեզ գրում են. «Անձրեւ թէեւ եկաւ, բայց բաւարար ազդեցութիւն չունեցաւ ցանքսերի եւ խոտերի վրա, բշուութեան պատճառով։ Տեղ-տեղ դաշտային մկներ են երեւում»։

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան Գանձակի ճիւղը իր գոյութեան սկզբի տարում մեծ յոյսեր, եւս առաւել մեծ խոստումներ տուեց թէ քաղաքի եւ թէ գաւառի ժողովրդին։ Այդ ընկերութեան նորընծայութեան շրջանը անցել է վաղուց. սակայն նա նորընծային վայել խորհրդաւոր լռութեամբ շարունակում է դեռ եւս իր քառասնօրեայ, ուղիղն ասած, չորսամեայ տքնութիւնը, սպասելով գուցէ, որ առանց իր ջանքերի «գետը գաթայ բերի» ժողովրդի համար։ Սակայն մենք յուսով ենք, որ ներկայ աղէտները, եւս առաւել մօտիկ ապագայում սպառնացող սովի մռայլ ուրուականը, կը սթափեցնեն այդ ընկերութիւնը ու կը ստիպեն նրան որ եւ է շօշափելի դրամական քայլ անել իր ստանձնած պատասխանատու պարտաւորութիւնների գոնէ մի աննշան մասը կատարելու համար»։

—

ՄԵԾ-ԱՐԽՎԱԼԻ գիւղից (Ալէքսանդրօպօլի գաւառ) մեզ գրում են. «Անասունների հիւանդութիւնը հետզհետէ սաստկանում է. միջին թւով օրական կոտորում, այրում են 20—25—հատ մեծ եւ փոքր եղջիւրաւոր անասուններ։ Ապրիլի 10-ին այցելեց այս կողմի գիւղերը պ. գաւառապետը, իսկ 12-ին նահանգական անասնաբոյժը։ Սկսվել է հիւանդութիւն նաեւ Փոքր-Արխվալիում. այնտեղ էլ կոտորում, այրում են։ Ժողովուրդը՝ ձեռքերը ծալած՝ պարապ նստած է. ցանքը բոլորովին դադարեցրած է. հարեւան միւս գիւղացիները իրաւունք ունեն միայն իրանց սահմանում աշխատելու. քրէհգարութիւնը բոլորովին դադարեցրած է. ժողովրդի վիճակը շատ վատ է։ Ժողովուրդը դիմեց Կարսի վիճակի նորեկ ռուսներին ձիաներով ցանք անել տալու, բայց, տարաբախտաբար, նրանք էլ ձիաներ չունեն։ Ժանտախտով վարակված երեք գիւղերումն էլ առանձին անասնաբոյժեր կան։ Մօտ քսանհինգ օր է, որ ոչ մի կաթիլ անձրեւ չէ գալիս. այսպիսի պատահարքների ժամանակ ժողովուրդը դիմում է Ալէքսանդրօպօլի եօթնւիրացս. Աստուածածնի պատկերի օգնութեանը։ Երբ ամսիս 12-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, պատկերը հասաւ Արխվալի, եկեղեցու դրան մօտ հաւաքված ամբողջ ժողովուրդը, մեծ եւ փոքր, կին եւ տղամարդ, սարսափելի գոռում գոչումով լալիս էին եւ աղի արցունքներ թափում, Տիրամօր պատկերից օգնութիւն հայցում։ Խիստ սրտաշարժ տեսարան էր, չը կար մարդ, որ արտասունք չը թափէր աչքերից»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Աստարա, ապրիլի 17-ին

Այսօր շիա մահմեդականների աշուրայ օրն է։ Տասն օր շարունակ սուգ անելուց եւ թափորներ կատարելուց յետոյ, այսօր ներկայացրին իմամների նահատակութիւնը եւ նրանց զաւակների սուգը։

Մեծ, փոքր, մարդ, կին, բոլորն էլ սեւ հագած՝ ծեծում էին իրանց կուրծքերը իմամների ճանապարհին։ Այդ խառն ամբոխի մէջ շատերի ուշադրութիւնը գրաւել էր մի միջահասակ կին. նա իր մոլեռանդ արարքներով ցոյց էր տալիս իր սէրը, հաւատը դէպի իմամները։ Ամեն մի «Հասան Հուսէյին» լսելիս, արտասուքի խոշոր կաթիլներ էր, որ թափվում էին։ Հետաքրքրվելով՝ հարցրի մօտս կանգնած պարսկից թէ ում կինն է։ Պատասխանեց «Ենգի մուսուրման է» (նոր հաւատացեալ), ազգով ռուս է եւ երրորդ տարին է, որ ընդունել է մահմեդականութիւնը»։

Դա մէկը, կամ առաջինը չէ։ Արդաբիլի եւ Աստարայի շրջաններում տասնեակներով կարելի է համարել Ռուսաստանից փախած հայ, ռուս, վրացի, որոնք զանազան պատճառներից դրդված՝ փախչում են Պարսկաստան եւ ընդունելով մահմեդականութիւն, այնտեղ էլ ապաստան են գտնում։ Դրանց առաջը կարող են առնել միայն ռուսաց կառավարութիւնից նշանակված թարջիրբաշիները (վաճառականապետները) եւ հիւպատոսների գործակալները, որոնք ներկայումս, դժբաղդաբար, նշանակված են մոլեռանդ պարսիկներ, մանաւանդ պարսից Աստարայի գործակալը, որի մեծ տղան (Լենքօրանի քաղաքային դպրոցն աւարտած) իր երկու եղբայրների հետ սեւ հագած՝ շղթայ էին խփում միւս համշարիների հետ։ Հասկանալի է, թէ այդպիսի գործակալները ինչպէս կը վերաբերվեն դէպի Մահմադի գիրկն ընկնող փախստականները։

Աւելի լաւ կը լինի, որ ռուսաց կառավարութիւնը այդ հոսանքի առաջն առնելու համար, Արդաբիլում եւ Աստարայում թաջիրբաշիներ եւ գործակալներ նշանակէ քրիստոնեաներից։

Ա. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ալժիրի մէր Րէժիս մօտ ժամանակներս հրատարակել էր մի կարգադրութիւն, որով արգելում էր տեղական հրէաներին կրել իրանց ազգային հագուստները։ Այս կարգադրութեան առիթով «Journal des Débats» նկատում է, թէ Րէժիսի հոգացողութիւնը հրէաների մասին բոլորովին անտեղի է։ «Կրէմիէի դէկրէտները հրէաներին ֆրանսիական քաղաքացու իրաւունքներ շնորհելու մասին,—ասում է «Débats»,—որոնց վրա մատնացոյց է անում Րէժիս, ամենեւին նպատակ չունէին ստիպելու, որ հրէաներն ընդունեն օտարի սովորութիւնները, օտարի կենցաղավարութեան եղանակը։ Ֆրանսիական քաղաքացու կոչումը, փառք Աստուծու, չէ պարտաւորեցնում կրելու յատուկ եւ միատեսակ շորեր, որոնք ծախվում են պատրաստի հագուստեղէնի խանութում։ Դեռ ընդամենը մի քանի տարի առաջ մեր նահանգներից մի քանիսը պահպանում էին իրանց հնաւանդ հանդերձները. տեղական սովորութիւնները դրանով աւելի հետաքրքրական էին դառնում եւ ամենքը հիմա ափսոսում են միայն, որ այդ շորերը—անցած դարերի այդ վկաները—անյայտացան։ Մենք տեսանք մի սենատորի, որ հագնվում էր բրէտոնացու նման եւ մինչեւ անգամ մի պատգամաւորի, որ կրում էր արաբական շորեր, չը նայելով որ նա Պօնտարլէից էր։ Ոչ ոք չէր արգելում նրան հագնվել արաբացու նման այն պատրուակով, թէ կայ ֆրանսիական հագուստ եւ որ նա դատապարտված է անշուշտ հագնել այդ հագուստը եւ ոչ ուրիշը։ Ֆրանսիական յատուկ հագուստ չը կայ։ Ամեն մարդ իրաւունք ունի հագնվել, ինչպէս իր կամքն է, միայն թէ նրա հագուստը վայելուչ լինէր։ Ամենից լաւն է հետեւել գոյութիւն ունեցող տարազին, բայց թոյլատրելի է եւ շեղվել նրանից։ Մակս Րէժիս կարծիք է յայտնում, թէ «հրէաների տեղական շորերը մի տեսակ ստորացնում են նրանց եւ իջեցնում տեղացիների աստիճանին». այսպիսով Ալժիրի մէրը բոլորովին զուր վիրաւորանք է հասցնում տեղացիներին, որոնք ներկայ ժամանակում մեր հաւատարիմ հպատակներն են։ Րէժիսի կարգադրութեան մէջ ամեն ինչ արժանի է դատապարտութեան—եւ ոգին եւ արտաքին ձեւը. ամեն ինչ նրա մէջ յարուցանում է մեր բողոքը»։

—«Westminster Gazette» լրագրի ասելով, որ սովորաբար ճիշդ տեղեկութիւններ է ունենում, «Բոտա, Դէլարէյ գեներալներին եւ բօէրների միւս պարագլուխներին նախապէս տեղեկութիւն տուին, որ շաբաթվայ վերջում կիտչեներ կընդունէ նրանց, սակայն այն պայմանով միայն, որ անկախութեան եւ ներման հարցերը չը բարձրանան»։ Ազատամիտ լրագիրը աւելացնում է, թէ այդ նոր տեսակցութիւնից սպասում են լաւ հետեւանքներ։

—Այն 17 բուլղարները, որոնք Սալօնիկում դատապարտված են բանտարկութեան զանազան ժամանակամիջոցներով, բերված են շղթայակապ Կ. Պօլսի կենտրոնական բանտը՝ «ցնոր կարգադրութիւն»։ Այդպիսի դատապարտեալների վիճակը սովորաբար այն է, որ նրանք, պարանոցներին մեծ արճճեայ գունդեր կապած, գիշերով գցվում են Բոսֆորի ջրերը, որպէս զի բանտարկութեան ժամանակ «աւելորդ ծախս չը պատճառեն պետական գանձարանին»։—«Սաադէտ» լրագրին գրում են Բասօրայից, թէ 30 քիւրդեր, որոնք անցեալ տարի զանազան ոճրագործութիւնների համար դատապարտված էին բանտարկութեան ու աքսորի եւ փախել էին բանտից, սուլթանի իրադէով ներումն են ստացել։ Ներկայանալով վալիին, նրանք աղօթում էին սուլթանի առողջութեան համար եւ աղաղակում. «Փադիշահմ չօք եաշա»։—Երիտասարդ թիւրքերի բանակն անցան էլի երկու թիւրք բարձրաստիճան անձեր, երիտասարդ գեներալ Դէրվիշ փաշա եւ Վաշինգտոնի թիւրքաց դեսպանատան առաջին քարտուղար բիբանացի Ալֆրէդ-բէյ։ Կ. Պօլսի լրագրներում հրատարակված է բարձրագոյն դատարանի վճիռը երկու պետական յանցաւորների մասին, նրանց բացակայութեան ժամանակ։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

19 ապրիլի

ՏԻՒՄԷՆ։ Աչինսկից հեռագրում են, որ այնտեղ ձնաբուք է. սառնամանիքը 13 աստիճան է. սահնակային ճանապարհ է բացված։

ՀՕՆԿՕՆԳ։ Կանտօնի փոխարքայի եւ թուրք գեներալի ստորագրած շրջաբերականով վերացվում են այն բոլոր արտօնութիւնները, որ վայելում էին մանջուրները չինացիների համեմատութեամբ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Բրօդրիկ մի ճառ արտասանեց Գիլդֆօրդում, որի մէջ պնդում էր, թէ անհրաժեշտ է որքան հնար է շուտով վերջացնել պատերազմը։ Ապա հռետորը խօսում էր ածուխի վրա նոր մաքսահարկ դնելուն դիմադրելու մասին. «Եթէ կարծում են, որ դրա նման մի ագիտացիա կարող է կառավարութեան վրա ճնշում գործ դնել, որ կը ստիպի նրան զիջումներ անել, դա կը նշանակէր վերջ դնել կառավարութեան իշխանութեանը։ Մինչեւ որ կառավարութեանը չառաջարկվեն աւելի լաւ միջոցներ, նա կը պաշտպանէ իր առաջարկութիւնները զինւորական կազմակերպութեան մասին»։

ՐԻՕ-ԺԱՆԷՅՐՕ։ Այն հրովարտակը, որ Բրազիլիայի հանրապետութեան նախագահը կը կարդայ վաղը, կօնգրէսը բանալու ժամանակ, ասում է, որ Բրազիլիայի յարաբերութիւնները դէպի ուրիշ պետութիւնները գերազանց են եւ երկիրը կատարեալ հանգստութիւն է վայելում։ Ապա մատնացոյց է արվում մտադրվող ձեռնարկութիւնների վրա ֆինանսները բարեկարգելու համար։

ՊԷԿԻՆ։ Բացի այն միջոցներից, որ առաջարկված են բերդապահ զօրքերի վերաբերմամբ Տեանձինում եւ Շանգհայգուանում, գեներալներն առաջարկում են, որ Տեանձինի շրջանին բերդապահ զօրքեր տալու համար, Գերմանիան, Անգլիան, Ֆրանսիան եւ Եապօնիան 1400-ական մարդ տան եւ Իտալիան—400, ապա Շանգհայգուանի շրջանի համար—Գերմանիան, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան եւ Անգլիան—300-ական մարդ, Իտալիան—մի րօտա։ Ապա գեներալները առաջարկում են, թէ մինչեւ որ Պէչիլիում կը մնան թէկուզ որքան եւ իցէ օտարազգի զօրքեր, մնան եւ պատերազմական նաւեր Պէյխօի վրա. ի նկատի ունենալով միջազգային նաւատորմի ներկայութիւնը Տակուի մէջ, պահանջվում է եւ անընդհատ հաղորդակցութիւն նրա հետ։ Գեներալներն առաջարկում են, բացի դրանից, քաղաքացիական վարչութիւնը ստորադրել զինւորական իշխանութիւններին։ Բերդապահ զօրքի մինչեւ 2000 մարդ կրճատումից յետոյ Տեանձինում հնարաւոր կը լինի մտածել եւ բացառապէս չինական վարչութեան վերականգնման մասին։ Ցանկալի է համարված միջազգային զօրքերի վրա հաստատել բարձրագոյն հրամանատարութիւն, որին պէտք է ենթարկվեն եւ դեսպանական պահապան զօրքերը։ Ինչ վերաբերում է զօրքերը երկրից կատարելապէս հեռացնելու մասին, գերմանական, բրիտանական եւ եապօնական զօրքերի հրամանատարները այն կարծիքի էին, որ զօրքերի հեռացնելը չէ կարող սկսվել, մինչեւ որ Չինաստանը չերաշխաւորէ վարձատրութեան ամբողջ գումարի վճարումը. ֆրանսիացիները ցանկութիւն էին յայտնում, որպէս զի երկուշաբաթվայ ընթացքում հեռացնվեն 9000 մարդիկ, իսկ մնացածները հետեւեալ վեց շաբաթների ընթացքում. ուշադրութեան առնելով կլիման, նրանք կամենում էին թողնել բերդապահ զօրքերի համար միայն գաղթականական զօրքեր. իտալացիները եւ աւստրիացիները ոչինչ հրամանագիր չեն ստացել իրանց կառավարութիւններից. ամէրիկացիները ձեռնպահ մնացին իրանց կարծիքը յայտնելուց. իսկ ռուսաց գեներալներ չը կային գեներալների խորհրդակցութեանը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Այսօր կայսերական կանցլէրի պալատում Բիւլօվի նախագահութեամբ պրուսական մինիստրների գաղտնի խորհրդակցութիւն կայացաւ։ Վաղը նշանակված է պրուսական լանդտագի երկու ժողովների նիստը միատեղ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վաղը երեւի տեղի կունենայ պրուսական սէյմի փակումը. այդ որոշվեց այն բանից յետոյ, երբ այն համոզման եկան, թէ ջրանցքի հարցին վերաբերեալ յանձնաժողովը դիտաւորութիւն ունի ձգձգել ջրանցքին վերաբերեալ նախագիծը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ապրիլի 19-ին սկսեց իր պարապմունքները ֆինանսների մինիստրութեան թոյլտուութեամբ հրաւիրված տարիֆային համաժողովը։

20 ապրիլ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ապրիլ 19-ին աւարտվեցին ժամուլի գործերին վերաբերեալ վարչութեան կից կազմված յանձնաժողովի պարապմունքնե-րը՝ «Губернскія Вѣдомости» լրագրի պրօգրա-մը փոխելու մասին: «Вѣдомости» լրագիրը խմբագրող պաշտօնեաները այս օրերս ճանա-պարհ են ընկնում իրանց պարտաւորութիւն-ները կատարելու համար: «Вѣдомости» պրօգ-րաման կը լայնացվի:

ԲԵՐԼԻՆ. Պրուսական սէյմի երկու պալատ-ների միացեալ նիստը կը կայանայ վաղը, 6 ժամին կէսօրից յետոյ, պատգամաւորների ժողովում:

ԲԵՐԼԻՆ: Մինիստր-նախագահ Բիւլօվ այսօր կայսրի մօտ էր արտակարգ զեկուցմամբ:

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ: Գեներալ Մակ-Արտուր հեռագ-րում է Մանիլլայից, որ վերջին պարտիզանա-կան ոյժերը, Սայէսի հրամանատարութեան տակ, որոնք պաշտպանվում էին Իւզոյի մօտ, այժմ անձնատուր եղան: Պանգի կղզու վրա կարգը վերականգնված է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)

տարբերութիւնը 58 րոպէ:

	№ 5 գնացքը:	№ 3 գնացքը.
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 3 ժ. 5 ր.	գիշ. 11 ժ. 15 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 23 »	եր. 5 » 35 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 3 »	եր. 6 » 30 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 11 »	առ. 7 » 10 »

	№ 6 գնացքը:	№ 4 գնացքը.
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 8 ժ. 56 ր.	եր. 10 » ժ. 47
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 » 42 »	առ. 11 » 18 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 22 »	» 12 „ 36 »
Բագու է հասնում	ցեր. 1 » 25 «	» 7 » — ր.

արագ գնացք

Շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը.

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	առաւ.	7 ժ. 56 ր.
Բագու է հասնում	երեկ.	9 » — »
Բագուից դուրս է գալիս	առաւ.	6 » 50 »
Թիֆլիս է հասնում	երեկ.	8 » 12 »

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս.	երեկ.	10 ժ. —
Ալէքսանդրօպօլ հասնում է	առ.	8 » 27 ր.
Կարս հասնում է	ցեր.	12 » 23 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր.	4 » 12 »
Ալէքսանդրօպօլ հասնում է	երեկ.	7 » 40 »
Թիֆլիս հասնում է	առ.	6 » 15 »

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա. Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ս. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժու-թեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Զիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Կ. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կո-կորդի հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երե-խայոց հիւանդ.

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երե-խայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.

Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (էլեկ-տրաբուժութիւն), և վեներ. հ.

Գ. Ա. Թարխանով—7—8 ժ. ներքին և երե-խայոց հ.

Բ. Ս. Նաւասարդեան—$7^1/_2$—8 ժ.

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօն-սիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. Սովանիտսկի—տանը. ծաղկահատ և բժշ-կական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՀՄՈՒՏ ՀԱՑԻԱՊԱՀ

Պետերբուրգ աւարտած, քաջ տեղեակ ռու-սերէն, հայերէն լեզուներին եւ առեւտրական բոլոր օպերացիաներին՝ տեղ է որոնում այս-տեղ կամ այլ տեղ: Դիմել՝ Справочная конто-ра (бывш. Дидебулидзе) Паніева. Барятин-скій тупикъ. (ե. հ. շ.) 3—3

„ՄՈՒՐՃ" ԱՄՍԱԳԻՐ

1889, 1890, 1891, 1892, 1893 թ. ամփոփ տարիները կարելի է ձեռք բերել 50—80% զի-ջումով:

Դիմել—Վիլեամինօվսկայա № 24, գրասենեակ Ա. Զարգարեանցի եւ Փ. Վարդազարեանի:

(չ. շ.) 20—20

ՆՈՐ ԲԱՑՎԱԾ

„ԳՈՒՏՏԷՆԲԷՐԳ"

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են ամեն տեսակ գրքեր, պատկեր-ներ, ալբոմներ, ատլասներ եւ այլ տեսակ հը-րատարակութիւններ: Վիեննայում, Վենետիկում, Կ. Պոլսում եւ Զմիւռնիայում տպված գրքերից ցանկացողներին կարող ենք ուղար-կել: Գումարով գնողներին զիջում կը լինի:

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՎԱՃԱ-ՌԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳՐՔԵՐ:

Գրավաճառանոցի հետ գործ ունեցողները պէտք է դիմեն՝—Тифлисъ, Книжный магазинъ Гуттенбергъ, Галусту Галустяну. 2—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՋԱԽԱՐԲԷԿԵԱՆ

վերադառնալով արտասահմանից, վերանորո-գում է հիւանդների ընդունելութիւնը մայի-սի սկզբից Կովկասեան հանքային ջրերում (Պեատիգօրսկ): 2—10

Կ. Մ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Վերադառնալով արտասահմանից՝ ընդունում է բերանի եւ ատամների հիւանդութիւններ ու-նեցողներին: Շինում է արուեստական ատամներ, քիթ, քիմք (обтураторъ) եւ վերին ու ստորին անդամատուած ծնօտների պրօթէզներ (про-тезы):

Առաւօտեան 8—2 ժամը

Երեկոյեան 5—8 »

Հասցէն՝ Пушкинская ул. № 16, надъ магази-номъ Шадинова. 4—25

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ

Յ. Յ. ՂՕԿԻԷԼԵԱՆԻ

Ընդունում է՝ վեներական, ախտական, մորթու եւ ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին:

Առաւօտեան 9—12 ժամը

Երեկոյեան 5— 8 ժամը.

Միխայլօվսկայա եւ Նէմեցկայա փողոցների անկիւն, տուն Սլիվիցկու, մուտքը Նէմեցկայա փողոցից: 17—25

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՈՐԲՈՒՆԻ, որբերի համար, գինն է	1 —
ՁԷՅԹՈՒՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ եւ ՆԵՐԿԱՑԷՆ, գրեց Զէյթունցի	1 50
ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ, Ահարոնեանի	1 —
ԸՆՏԻՐ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ, պատկերներով	2 50
Ռ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ եւ ԵՐԿԵՐԸ	3 —

Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Тифлисъ. Галусту Галустяну. 8—5

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլ-տւութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոք-րը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.:

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տա-լու համար, ոչնչացնում է արևի պատճա-ռած սևութիւնը, մուները, տալիս է կա-շուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղի-կի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխա-ւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակա-րան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դե-ղատան ապրանքների վաճառման ընկերու-թեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փո-ղոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուր-ջի վրա, Պապովի և Արխտակովի դեղատ-ներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէր-ները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով: 98—100

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Կիրակի, ապրիլ 22-ին

ԴԵՐԱՍԱՆ Ն. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

բարեհաճ մասնակցութեամբ տեղական սիրող-ների, կը ներկայացնէ

ՀԱՄԼԷՏ

Ողբ. 5 արար., հեղ. Շէքսպիրի

Տոմսակները վաճառվում են Թատրօնի կաս-սայում:

Սկիզբն է ճիշդ 8 ժամին երեկոյեան 1—2

Ներկայ ապրիլ 29-ին, կիրակի օրը, ժամը 11-ին, Տափի-Թաղի (Քամոյենց) ս. Գէորգ ե-կեղեցու գաւթում, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, տեղի է ունենալու Ա Ճ Ո Ւ Ր Դ՝ նոյն եկե-ղեցու հիմքը գցելու գործը կապալով տալու համար: 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՐԿԷՍ

Շաբաթ, ապրիլ 21-ին

Վ. Վ. ԼՈՒՆԿԵՎԻՉ

Կը կարդայ հրապարակական դասախօսութիւն «Մեր մոլորակի անցեալից պատկերներ եւ նրա հաւանական վախճանը» (երկրագնդի անցեալը եւ ներկան 2-րդ մաս)

Դասախօսութիւնը կը լուսաբանվի լուսաւոր նկարներով: Արդիւնքի կէսը յատկացվում է ... ընկերութեան օգտին:

Տոմսակներ 2 ր. մինչեւ 30 կոպ. կարելի է գնել Խիդէկէլի կիօսկում, Բարեատինսկայա փո-ղոցի եւ Գօլովինսկի պրօսպէկտի անկիւնում:

Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին: 2—2

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների, որ ապրիլ 5-ին չը կայացած ընդհա-նուր ժողովի փոխարէն նշանակված է երկրորդ անգամ ընդհանուր ժողով Թիֆլիսի դումայի դահլիճում, ապրիլ 29-ին, երեկոյեան ժամի 8-ին:

Ժողովի զբաղմունքի առարկաներն են. 1) 1900 թւի հաշւի զեկուցումը. 2) 1901 թւի նախահաշւի զեկուցումը եւ հաստատութիւնը եւ 3) Վարչութեան երեք անդամների ընտրու-թիւնը: 1—2

Կրակից գոյքերը փոխադարձաբար ապահովագրելու Թիֆլիսի ընկերութեան վարչութիւնը

պատիւ ունի տեղեկացնելու Ընկերութեան ապահովագրող-անդամներին, որ կիրակի, ապ-րիլի 29-ին, առաւօտեան $10^1/_2$ ժամին «Թիֆլիսի Ժողովարանի» դահլիճում նշանակված է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

քննելու եւ հաստատելու՝

1) Վարչութեան հաշիւը 1900 թւի համար:

2) Վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը:

3) Ընկերութեան Վարչութեան զեկուցումը կանոնադրութեան մի քանի §§ փոխելու մասին:

4) Ընկերութեան Վարչութեան պաշտօնատար անձանց ընտրութիւնները՝

ա) Վարչութեան անդամի, դուրս գնացած Ն. Ֆ. Տիգրանովի փոխարէն:

բ) Մի կանդիդատի Վարչութեան անդամների համար, վարչութեան անդամի պաշտօ-նակատար Գ. Խ. Շահ-Բուդաղեանցի փոխարէն:

գ) Վերահսկող Յանձնաժողովի երկու անդամների, դուրս գնացած Գ. Մ. Կօլուբանսկիի եւ իշխան Ն. Ա. Արգուտինսկի-Դօլգօրուկօվի փոխարէն եւ մէկ կանդիդատի նրանց համար:

դ) Վերստուգող յանձնաժողովի երկու անդամներին Գ. Ա. Քիւչարեանցի եւ Գ. Ի. Թա-մամշեվի փոխարէն:

եւ ե) Երկու կանդիդատների նրանց համար:

Վարչութիւնը պատիւ ունի տեղեկացնելու պ. պ. ապահովագրող-անդամներին, որ Վար-չութեան եւ վերստուգող Մասնաժողովի ներկայ տարվայ ապրիլ 4-ից կայացրած որոշման հիման վրա, հաւատարմաթղթերի ընդունելութիւնը դադարում է ներկայ տարվայ ապրիլ 25-ին: Մի եւ նոյն ժամանակ այն անձինք, որոնք հնարաւորութիւն չունեն մասնակցել ժողովին, կարող են իրանց պատկանող ձայնի իրաւունքը հաւատարմաթղթով տալ միայն ընկերութեան ապահովագրողներին, եւ ոչ թէ օտար անձանց: 2) Ստորագրութիւնները հա-ւատարմաթղթերի վրա պէտք է վաւերացրված լինեն Ընկերութեան Վարչութիւնից կամ ընդ-հանուր կարգով: 3) Իգական սեռի անձինք կարող են լիազօրութիւն տալ իրանց հայրե-րին, ամուսիններին, որդոց, փեսաներին եւ հարազատ եղբայրներին մինչեւ անգամ եւ այն դէպքում, եթէ վերջինները իրանք ընկերութեան անդամներ եղած չը լինեն: Այդ հիման վրա էլ կարող են հայրերի լիազօրներ լինել նրանց անչափահաս զաւակները: (15, 21)

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ

ШОКОЛАДЪ СІУ

ФАБР. С. СІУ и К°. МОСКВА.

31—52 М. 9,730 (չ)

!!! ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱՇՔ !!!

Ս. Մ. ԱՆԱՆՕՎԻ՝ ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԳԻԼԶԱՆԵՐ

Շինվում են ֆրանսիական ամենալաւ «լը Դէրնիէր Կարտուշ» թղթից

Ս. Մ. Անանօվի՝ Մօսկվայի գիլզաները բարակ են, գեղեցիկ, մոխիր չեն թող-նում եւ ոչնչացնում են նիկօտինի ներգործութիւնը:

Պահանջեցէք ամեն տեղ Ս. Մ. Անանօվի՝ Մօսկվայի գիլզաները«

Գործարանը—ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ, բաժանմունքը—ՌՕՍՏՕՎՈՒՄ ԴՕՆԻ ՎՐԱ: 3—10

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր եւ ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ.

եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն եւ Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից չորեքշաբթի, 25 ապրիլի (8 մայիսի) շոգենաւ՝ ԱՆԱՏՕԼԻ, կապիտան ԲԻԱՆԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին կէսօրից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորական մից պակաս գներով:

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի եւ Անտվէրպէնի մէջ, ընդու-նելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:

Ապրանքների եւ ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու հա-մար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ Գ. Բարե-կենդանեանին, Սիօնի փող. Խօջափարուխովի եւ Մայսուրաձէի քարվանսարա: ԲԱԳՒՈՒՄ—եղբ. Վ. եւ Ի. Մութաֆեաններին, Նաբէրէժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկեանի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍ-ՍԻՅՍԿ—Վլադիկաւկազի երկաթուղու առեւտրական գործակալութիւն (ե. հ. շ.) 11—20